

Karşılaştırmalı Eğitim

Tematik Bir Yaklaşım

Editörler:

Murat Gürkan GÜLCAN • Fatih ŞAHİN

Editörler: Prof. Dr. Murat Gürkan GÜLCAN - Dr. Fatih ŞAHİN

KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİM
Tematik Bir Yaklaşım

ISBN 978-625-7676-21-2
DOI 10.14527/9786257676212

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Şubat 2021, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Bireyler öğrenmelerinin önemli bir bölümünü sosyal etkileşimler aracılığıyla gerçekleştirirler. Buna sosyal öğrenme de diyebiliriz. Etrafımızdaki insanların belirli durumlarda ortaya koydukları davranışlar ile bu davranışların nedenleri ve sonuçları, benzer durumlarla karşılaşma ihtimali olan bizler için oldukça öğreticidir. Bu tür öğrenmelerde karşılaştırma önemli bir ölçüttür. Geleceğe ilişkin eylem planlarımız üzerinde bu karşılaştırmalar önemli etkiler bırakabilmektedir. Bazen karşılaştırmaları kendimiz yaparız, bazen de etrafımızda önemseydiğimiz birileri (ör. anne, baba, kardeş, arkadaş, öğretmen vs.) bizler adına karşılaştırmalar yapar. Bu karşılaştırmalar kimi zaman bizler için pozitif anlamlar taşıırken kimi zaman da benliğimizi yaralar, öz saygı ve öz yeterlik gibi inançlarımızı zayıflatır. Bu yüzden karşılaştırma önemli bir konu olmakla birlikte, karşılaştırmanın nasıl yapılması gerektiği de önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğrenme sadece bireyler tarafından gerçekleştirilen bir etkinlik değildir. Benzer şekilde karşılaştırmanın öznesi veya nesnesi konumundaki kişi de her zaman insan olmayabiliyor. Tıpkı bireyler gibi örgütler de öğrenmeyi gerçekleştirebilir. Buna örgütsel öğrenme de diyebiliriz. Bu öğrenmeleri gerçekleştiren örgütlere de mesleki öğrenme toplulukları, öğrenen örgütler veya akıllı örgütler gibi isimler verilmektedir. Eğitim örgütleri bağlamında konu ele alındığında karşılaştırma birimi olarak sınıfları (bir öğretmen kendi sınıfını başka sınıflarla karşılaştırabilir), okulları (bir okul yöneticisi okulunu başka okullarla karşılaştırabilir), ülkeleri (politika yapımcılar veya araştırmacılar kendi ülkelerinin eğitim sistemleri ile başka ülkelerin eğitim sistemlerini karşılaştırabilir) görmek mümkün. Tıpkı bireyler arası karşılaştırmalarda olduğu gibi grup veya örgüt düzeyindeki karşılaştırmalarda da sağlıklı bir yolun benimsenmiş olması oldukça önemlidir. Karşılaştırmaların nasıl ve hangi ölçütlere göre yapılacağı, karşılaştırma birimlerinin neler olacağı, karşılaştırmada nasıl bir yöntemin izleneceği, karşılaştırma sonucu elde edilen verilerin benzerlik, farklılık veya çatışan yönlerle nasıl yorumlanacağı gibi önemli soruların bu süreçte cevaplanması gerekmektedir. Birey, grup veya örgüt dinamiklerini daha iyi anlamak ve bu sorulara daha etkili cevaplar üretmek bağlamında karşılaştırmalı eğitim önemli bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu kitapta öncelikli olarak karşılaştırmalı eğitimin tanımı, amacı, kapsamı, tarihsel gelişim süreci gibi konular hakkında bilgiler sunulmuştur. Kitabın ikinci bölümü, karşılaştırmalı eğitimde yöntem konusuna ayrılmıştır. Sonraki bölümlerde eğitimde örgütlenme, temel eğitim, ortaöğretim, yükseköğretim, öğretmen yetiştirme sistemleri, okul yöneticisi yetiştirme sistemleri, eğitim finansmanı, eğitim politikası, eğitimde reform, eğitimde küreselleşme, uluslararası örgütler ve sınavlar, karşılaştırmalı eğitim programları, Avrupa Birliği ve eğitim gibi temalar

karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu temalar etrafında bir karşılaştırmalı eğitim kitabı hazırlamak kolay olmadı. Bölüm yazarları, teori ve uygulama dengesini gözeterek ve Türkiye'yi ilgili temalarda merkeze alarak karşılaştırmalı bir perspektif sundular. Bu emeklerinden dolayı bölüm yazarlarımıza müteşşekiriz. Ayrıca kitabın yayına dönüşmesinde desteğini esirgemeyen Pegem Akademi'ye de teşekkür ederiz. Temennimiz bu kitabın okuyucu beklentilerinde karşılık bulması ve okuyucuda karşılaştırmalı eğitim alanına olan ilgiyi artırmasıdır. Bu eserin hedef kitlesi olan okurlarımızın her türlü eleştirisi, okurla bağ kurmamıza katkı sağlayacaktır. Bunun için e-posta iletişim adreslerimize kitap eleştirilerinizi gönderebilirsiniz.

Prof. Dr. Murat Gürkan GÜLCAN

ORCID No: 0000-0003-3032-4383

Dr. Fatih ŞAHİN

ORCID No: 0000-0002-6579-2550

29.01.2021, Ankara

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Murat Gürkan GÜLCAN - Dr. Fatih ŞAHİN

1. Bölüm: Karşılaştırmalı Eğitimin Tanımı, Kapsamı ve Tarihçesi

Dr. Fatih ŞAHİN - Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6579-2550

2. Bölüm: Karşılaştırmalı Eğitimde Yöntem ve Araştırma

Dr. Emre ER - Yıldız Teknik Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9084-6768

3. Bölüm: Karşılaştırmalı Örgütsel Yapı ve Yönetişim

Dr. Taner ATMACA - Düzce Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9157-3100

4. Bölüm: Karşılaştırmalı Temel Eğitim ve Ortaöğretim

Dr. Emre SÖNMEZ - Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2853-7956

5. Bölüm: Karşılaştırmalı Yükseköğretim

Mihriban ÖZGÜN - Türk Hava Kurumu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8586-1894

6. Bölüm: Karşılaştırmalı Öğretmen Yetiştirme Sistemleri

Kübra YENEL - Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4237-9763

7. Bölüm: Karşılaştırmalı Okul Yöneticisi Yetiştirme Sistemleri

Doç. Dr. Emel TÜZEL İŞERİ - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5638-0450

8. Bölüm: Eğitim Finansmanının Karşılaştırmalı Analizi

Doç. Dr. Türker KURT - Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9372-1736

9. Bölüm: Eğitimde Politika Oluşturma, Planlama ve Uygulama

Dr. Hasan TABAK - Aksaray Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3923-5133

10. Bölüm: Eğitimde Cinsiyet, Sosyal Adalet ve Eşitlik

Dr. Pınar AYYILDIZ - Ankara Medipol Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2644-7981

11. Bölüm: Eğitimde Reform ve Yenileşme Girişimleri

Dr. Burcu YAVUZ TABAK - Aksaray Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8153-2767

12. Bölüm: Eğitimde Küreselleşme ve Uluslararasılaşma

Funda KURT KESKİN - Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9047-6907

13. Bölüm: Eğitimle İlgili Uluslararası Sınavlar, Kurumlar ve Kuruluşlar

Dr. Emre SÖNMEZ - Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2853-7956

14. Bölüm: Karşılaştırmalı Eğitim Programları: Öğrenme ve Öğretim

Dr. Sultan Selen KULA - Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1614-3431

15. Bölüm: Avrupa Birliği ve Eğitim

Prof. Dr. Murat Gürkan GÜLCAN - Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3032-4383

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİMİN TANIMI, KAPSAMI VE TARİHÇESİ

Giriş.....	2
Karşılaştırmalı Eğitimin Tanımı.....	3
Karşılaştırmalı Eğitimin Amacı ve İşlevi.....	4
Karşılaştırmalı Eğitimde Aktörler.....	6
Karşılaştırmalı Eğitimin Kapsamı.....	6
Karşılaştırmalı Eğitimin Tarihçesi.....	8
Türkiye’de Karşılaştırmalı Eğitim.....	11
Karşılaştırmalı Eğitime Yönelik Farklı Yaklaşımlar.....	13
Karşılaştırmalı Eğitimin Zorlukları.....	14
Karşılaştırmalı Eğitim Akademik Bir Disiplin Midir?.....	15
Sonuç.....	17
Bölüm Tartışma Soruları.....	17
Kaynakça.....	17

2. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİMDE YÖNTEM VE ARAŞTIRMA

Giriş.....	22
Karşılaştırmalı Eğitimde Araştırma Yaklaşımları.....	23
Karşılaştırmalı Eğitimde Geleneksel Araştırma Yöntemleri.....	28
Karşılaştırmalı Eğitimde Temel Araştırma Yöntemleri.....	31
Yatay Yaklaşım.....	31
Dikey Yaklaşım.....	31
Çağdaş Karşılaştırmalı Eğitim Yöntemleri.....	32
Fonksiyonel Analiz Yöntemi.....	32
İstatistiksel Yöntem.....	32
Örnek Olay Yöntemi.....	33
Problem İnceleme Yöntemi.....	33
Saf Karşılaştırma Yöntemi.....	33
Karşılaştırmalı Eğitimde Güncel Tartışma Alanları.....	34
Karşılaştırmalı Eğitim: Disiplin Mi? Yöntem Mi?.....	34
Analiz Birimi Sorunu.....	34
Araştırma Odağı.....	36

Sonuç.....	36
Bölüm Tartışma Soruları.....	37
Kaynakça.....	37

3. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI ÖRGÜTSEL YAPI VE YÖNETİŞİM

Giriş.....	40
Örgüt Kavramı.....	42
Milli Eğitim Örgütü.....	43
Taşra Teşkilatı.....	44
Yurt Dışı Teşkilatı.....	44
Yönetimde Güncel Yaklaşımlar İçinde Yönetişim.....	44
Yönetişim ve Eğitim.....	47
Eğitim Yönetişiminde Bazı Uluslararası Karşılaştırmalar.....	54
Sonuç.....	60
Bölüm Tartışma Soruları.....	62
Kaynakça.....	62

4. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI TEMEL EĞİTİM VE ORTAÖĞRETİM

Giriş.....	68
Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımına İlişkin Karşılaştırmalı Bir Perspektif (ISCED 0).....	69
Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımına Erişim.....	69
Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımının Finansmanı.....	72
Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımında Personel Yapısı.....	73
İlkokul ve Ortaokul Eğitimine İlişkin Karşılaştırmalı Bir Perspektif (ISCED 1 ve ISCED 2).....	75
Zorunlu Eğitim.....	75
Öğretim Zamanı.....	77
Ortaöğretime İlişkin Karşılaştırmalı Bir Perspektif (ISCED 3).....	79
Ortaöğretim Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi.....	80
Alan ve Bölümlere Göre İncelenmesi.....	80
Cinsiyete Göre İncelenmesi.....	81
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Mezunlarının Çalışma Alanları.....	81
Sonuç.....	82
Bölüm Tartışma Soruları.....	83
Kaynakça.....	84

5. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI YÜKSEKÖĞRETİM

Giriş.....	86
Yükseköğretim Kavramı ve Dünyada Yükseköğretimin Tarihsel Gelişimi	87
Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi.....	88
Yükseköğretimin Misyonu.....	90
Karşılaştırmalı Yükseköğretim	92
Yükseköğretime Erişim ve Katılım	92
Yükseköğretimin Örgütlenmesi	95
Yükseköğretimin Çıktıları	100
Yükseköğretimin Finansmanı	107
Sonuç.....	112
Bölüm Tartışma Soruları	113
Kaynakça.....	114

6. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SİSTEMLERİ

Giriş.....	118
Öğretmen Yetiştirme Tarihi.....	118
Öğretmen Okulları	118
Eğitim Enstitüleri.....	119
Türkiye’de Eğitim Fakülteleri	120
Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama Sistemleri	121
Öğretmen Seçme Sistemleri	122
Öğretmen Yetiştirme Sistemleri.....	123
Öğretmen Atama Sistemleri	126
Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü.....	134
Sonuç.....	135
Bölüm Tartışma Soruları	137
Kaynakça.....	137

7. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI OKUL YÖNETİCİSİ YETİŞTİRME SİSTEMLERİ

Giriş.....	142
Türkiye’de Okul Yöneticisi Yetiştirme, Seçme ve Atama Sisteminin Tarihi.....	144
Türkiye’de Okul Yöneticisi Yetiştirme, Seçme ve Atama Sistemi	146
Dünyadaki Farklı Ülkelerde Okul Yöneticisi Yetiştirme, Seçme ve Atama Sistemleri.....	150

Türkiye’de ve Dünyada Okul Yöneticiliğinin Mesleki ve Sosyo-Ekonomik Statüsü.....	156
Sonuç.....	158
Bölüm Tartışma Soruları	159
Kaynakça.....	159
Ek-1: Değerlendirme Formu.....	162

8. BÖLÜM

EĞİTİM FİNANSMANININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Giriş.....	169
Dünyada ve Türkiye’de Eğitimin Finansmanında Güncel Eğilimler	172
Ülkelerin Eğitim Harcamalarının GSYH’ye Oranı.....	172
Ülkelerin Kamu Eğitim Harcamalarının Toplam Merkezi Bütçe İçindeki Payı.....	175
Ülkelerin Kamu Eğitim Harcamalarının Toplam Merkezi Bütçe İçindeki Payının Yıllara Göre Değişimi.....	177
Ülkelerin Öğrenci Başına Kamusal Eğitim Harcamalarının Miktarları	180
Ülkelerin Eğitim Harcamalarında Kamu ve Özel Harcamaların Payı	183
Eğitime Yapılan Kamusal Harcamalarda Cari ve Yatırım Harcamalarının Payı	186
Ülkelerin Cari Eğitim Harcamalarında Personel Harcamaları ve Diğer Cari Harcamaların Payı	190
Sonuç.....	193
Bölüm Tartışma Soruları	196
Kaynakça.....	196

9. BÖLÜM

EĞİTİMDE POLİTİKA OLUŞTURMA, PLANLAMA VE UYGULAMA

Giriş.....	200
Politika Nedir?	200
Kamu ve Kamu Hizmeti.....	202
Kamu Politikası Analizi ve Süreci	202
Kamunun Bir Alt Bileşeni Olarak Eğitimde Politika Analizi	203
Kamu Politikası Analiz Sürecinin Tasarımı	204
Planlama ve Eğitim Planlaması	208
Eğitim Planlamasına İlişkin Model ve Uygulama Önerileri.....	211
Eğitim Politikası, Planlaması ve Uygulama İlişkisi.....	213
Dünyada ve Türkiye’de Eğitim Politikası ve Planlanması Uygulamalarına Bakış.....	215

Sonuç.....	221
Bölüm Tartışma Soruları.....	222
Kaynakça.....	222

10. BÖLÜM

EĞİTİMDE CİNSİYET, SOSYAL ADALET VE EŞİTLİK

Giriş.....	226
Eğitimde Cinsiyet.....	227
Eğitimde Sosyal Adalet	231
Eğitimde Eşitlik	233
Sonuç.....	235
Bölüm Tartışma Soruları.....	236
Kaynakça.....	236

11. BÖLÜM

EĞİTİMDE REFORM VE YENİLEŞME GİRİŞİMLERİ

Giriş.....	240
Reform ve Yenileşme Nedir? Neden İhtiyaç Duyulur?	240
Reformlar Neler?	242
Geçmişte Neler Olmuş?.....	244
Geçmişe Yönelik Dünyadaki Reform Eğilimleri	245
Geçmişe Yönelik Türk Eğitim Sistemindeki Reform Hareketleri	247
Reform ve Yenileşme için Uluslararası Karşılaştırma	248
Sonuç.....	251
Bölüm Tartışma Soruları.....	252
Kaynakça.....	252

12. BÖLÜM

EĞİTİMDE KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASILAŞMA

Giriş.....	256
Küreselleşme ve Eğitim.....	257
Küreselleşme Olgusu	257
Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar	258
Küreselleşmenin Olumlu ve Olumsuz Etkileri.....	258
Küreselleşme Sürecinin Eğitime Yansımaları.....	259
Bilgi Toplumuna Geçiş ve Değişen Roller	260
Bilgi Teknolojileri ve Eğitim	263

Yaşam Boyu Öğrenme	263
Eğitimin Farklı Kademelerinde Küreselleşme.....	264
İngilizce'nin Küresel Rolü	265
Uluslararasılaşma ve Eğitim.....	265
Uluslararasılaşma Olgusu	265
Eğitimin Uluslararasılaşması.....	266
Eğitimin Uluslararasılaşmasına Yönelik Gerekçeler	266
Eğitimin Farklı Kademelerinde Uluslararasılaşma.....	267
Yükseköğretimin Uluslararasılaşması	267
Sonuç.....	275
Bölüm Tartışma Soruları	276
Kaynakça.....	276

13. BÖLÜM

EĞİTİMLE İLGİLİ ULUSLARARASI SINAVLAR, KURUMLAR VE KURULUŞLAR

Giriş.....	282
Eğitimle İlgili Uluslararası Kurumlar ve Kuruluşlar.....	282
Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO).....	282
Dünya Bankası (World Bank)	288
Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)	291
Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Birliği (IEA).....	294
Eğitimle İlgili Uluslararası Değerlendirmeler ve Sınavlar	296
Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı [Programme for International Student Assessment (PISA)].....	297
Uluslararası Yetişkin Yetkinliklerinin Değerlendirilmesi Programı [The Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC)]	299
Uluslararası Öğretme ve Öğrenme Anketi [The Teaching and Learning International Survey (TALIS)]	300
Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Çalışması [Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS)]	302
Uluslararası Okuma Okuryazarlığı Çalışmasındaki İlerleme [Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS)]	304
Uluslararası Bilgisayar ve Bilgi Okuryazarlığı Çalışması [International Computer and Information Literacy Study (ICILS)]	304
Uluslararası Sivil ve Vatandaşlık Eğitimi Çalışması [International Civic and Citizenship Education Study (ICCS)]	306
Sonuç.....	307
Bölüm Tartışma Soruları	307
Kaynakça.....	307

14. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİM PROGRAMLARI: ÖĞRENME VE ÖĞRETİM

Giriş.....	310
Karşılaştırmalı Eğitim Programları	312
Eğitim Yaklaşımlarının Karşılaştırılması	315
Hedeflerin (Kazanımların) Karşılaştırılması	318
Derslerin ve İçeriklerin Karşılaştırılması	319
Öğretme ve Öğrenme Süreçlerinin Karşılaştırılması	324
Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımlarının Karşılaştırılması	326
Sonuç.....	328
Bölüm Tartışma Soruları	329
Kaynakça.....	329

15. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE EĞİTİM

Giriş.....	334
Avrupa Birliği ve Türkiye	335
Avrupa Birliği ve Eğitim	336
Avrupa Birliği'nin Eğitim Politikaları ve Eğitim Projeleri	337
Avrupa Birliği Eğitim Projeleri.....	339
Avrupa Birliği 2014-2020 Programları ve Erasmus Plus	341
Eğitim ve Öğretim 2020 Çalışma Programı.....	342
Bazı Avrupa Birliği Ülkeleri Eğitim Sistemlerine Genel Bir Bakış	344
AB Ülkeleri ve Türk Eğitim Sistemi Karşılaştırması.....	346
Genel Amaçlar Bakımından Karşılaştırma.....	346
Örgüt Yapısı ve Eğitim Yönetimi Bakımından Karşılaştırma	347
Sonuç.....	348
Bölüm Tartışma Soruları	349
Kaynakça.....	349
Kısaltmalar Dizini ve Semboller.....	351
Yazarlar Hakkında.....	355

1. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİMİN TANIMI, KAPSAMI VE TARİHÇESİ

Dr. Fatih ŞAHİN - Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6579-2550

Bölümün Amacı

Bu bölümde;

- Karşılaştırmalı eğitimin ne olduğu,
- Karşılaştırmalı eğitimin nasıl ortaya çıktığı ve tarihsel gelişiminin nasıl olduğu,
- Karşılaştırmalı eğitimin kapsamının ne olduğu,
- Karşılaştırmalı eğitim ile neyin amaçlandığı,
- Karşılaştırmalı eğitimde hangi model veya yaklaşımların etkili olduğu ve yeni yönelimlerin neler olduğu sorularına cevap aranmaktadır.

Özet

Bu bölümde karşılaştırmalı eğitimin tanımı, kapsamı ve tarihçesi konuları ele alınmaktadır. Her ne kadar karşılaştırmalı eğitim, farklı ülkelerin eğitim sistemleri üzerinde yapılan incelemelerden oluşan bir alan olarak görülse de eğitime ilişkin farklı bakış açıları karşılaştırmalı eğitime yüklenen anlamlarda da farklılaşmalara neden olmaktadır. Eğitime ilişkin ulus ötesi farklı perspektifler karşılaştırmalı eğitimin kapsamında da farklılaşmayı beraberinde getirmektedir. Bu yüzden bu bölümde karşılaştırmalı eğitime ilişkin net bir tanım veya belirli bir kapsam ileri sürülmemiş, alternatif görüşlere göre karşılaştırmalı eğitim açıklanmaya çalışılmıştır. Karşılaştırmalı eğitimin tarihi konusu ele alınırken özellikle bu alanın önemli dergilerinin ilk sayılarından yararlanılmış, alanın bilindik isimleri referans gösterilmiştir. Bölüm, karşılaştırmalı eğitimin amacı ve işlevi, karşılaştırmalı eğitimde aktörler, karşılaştırmalı eğitimde zorluklar ve karşılaştırmalı eğitimin bir bilim olup olmadığı gibi konularla tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: karşılaştırmalı eğitim, karşılaştırmalı eğitimin kapsamı, karşılaştırmalı eğitimin tarihçesi

GİRİŞ

Eğitim, bireysel ve toplumsal gelişimin temel göstergelerinden biridir. Devletler, nitelikli bireylere ve öğrenme kapasitesi yüksek topluluklara sahip olmak için eğitimi temel bir araç olarak görmekte, bu alana yatırım yapmaktadır. Özellikle küreselleşen dünya düzeni, neo-liberal politikalar ve piyasalaşmanın beraberinde getirdiği rekabet; ülkeler arası güç ve çıkar ilişkileri gibi faktörler eğitimi kapasite geliştirmede itici bir güç haline getirmiştir (Crossley, 2002). Eğitimin öneminin farkında olan devletler bir yandan kendi eğitim sistemlerini iyileştirmek için bir çaba içerisinde olurken bir yandan da başka ülkelerin eğitim sistemlerinde neler olup bittiğini merak etmekte, ilgilerini karşılaştırmalı eğitim alanına yoğunlaştırmaktadır. Başka ülkelerin eğitim sistemlerine karşı artan ilgide milliyetçilik, uluslararası iletişimin artması, büyük savaşlar gibi unsurlar etkili olabilmektedir. Tüm bu unsurlar birlikte ele alındığında gerek uluslararası gerilimleri azaltmak, gerekse uluslararası bir bakış açısı geliştirmek için karşılaştırmalı eğitim önemli bir alan haline gelmiştir (Epstein, 1975). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan politik düzen içerisinde Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiyi ve Soğuk Savaş dönemini bu duruma örnek olarak göstermek mümkündür. Bu dönemde iki ülke sadece kendi iç dinamikleriyle yetinmemiş, karşı tarafın hamlelerine göre kendi yapılarını veya tasarımlarını ortaya koymaya çalışmıştır.

Karşılaştırmalı eğitim alanına karşı artan ilgiyi sadece ülkeler arasındaki güç ve çıkar ilişkileriyle açıklamak mümkün değildir. Bu alanda meydana gelen gelişmeler pragmatist bakış açısından daha fazlasını yansıtmaktadır. Öncelikle, karşılaştırmalı eğitim akademik bir çalışma alanıdır. Bu alanın kendine özgü toplulukları var ve alanın mensupları ürettikleri kitaplarla, bilimsel makalelerle alanın gelişimine sürekli katkı sağlamaktadırlar (Altbach, 1991; Bray, 2014). Karşılaştırmalı eğitime karşı duyulan bilimsel merak ve bu merakı gidermeye yönelik takip edilen bilimsel yöntem ve süreçler farklı ülkelerin eğitim sistemlerini farklı bağlamlarda aydınlatmakta ve zengin bir literatür meydana getirmektedir.

Bireylerin veya toplumların karşılaştırmalı eğitime yönelmelerinde bir diğer neden küresel ölçüğe karşı artan ilgidir. Günümüz dünyasında yaşanan birçok problemin küresel ölçekte etkileri görülmekte, bu durum yerel bağlamla sınırlı bir aklın problemleri tam anlamıyla kavrayamamasına yol açmaktadır. Küresel bir köye dönüşen dünyada uluslararası nitelikteki birçok büyük sorun radyo veya televizyon gibi iletişim kanallarıyla bütün dünyaya duyurulmakta, bu sorunlara ilişkin küresel bir farkındalık meydana getirmektedir. Artık dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanların istek veya beklentilerinden habersiz yaşamak imkânsız hale gelmiştir (Trethewey, 1976). Çevre problemleri, yeryüzündeki kaynakların

kullanımı, nükleer silahlanma, savaş, açlık, terör, çok kültürlülük, göç, eşitlik, adalet gibi birçok problemi veya fenomeni daha iyi anlayabilmek için küresel ölçekte bir bakış açısı gerekmektedir. Eğitim araştırmalarında da yerel bağlama özgü çalışmaların yanı sıra dünya çapındaki ortak sorunlara odaklanmak yaygın kabul görmeye başlamıştır (Crossley, 1999).

Eğitim kurumları veya sistemleri açısından bakıldığında da karşılaştırmalı eğitime karşı benzer eğilimler görülmektedir. Ülkeler bazen kendi eğitim sistemleri üzerinde iyileştirmeler meydana getirmek, bazen sadece bilimsel bir merakı gidermek, bazen de bir fenomene karşı duyulan ulus ötesi ilgiden dolayı karşılaştırmalı eğitim çalışmalarına yönelmektedir. Farklı ülkelerdeki eğitimcilerin veya araştırmacıların ülkelerin kültürel, sosyal veya politik bağlamı farklılaştığı için eğitimle ilgili konularda farklı bakış açıları sunmaları olasıdır (Kubow & Fossum, 2007). Dolayısıyla ilgili problemlere ilişkin bütüncül bir bakış açısı geliştirmek için karşılaştırmalı eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bölümde toplumlar için önemi her geçen gün artan karşılaştırmalı eğitimin ne olduğu, neyi amaçladığı, hangi konuları kapsadığı, tarihsel gelişim sürecinin nasıl olduğu, karşılaştırmalı eğitime yönelik ne tür yaklaşımların olduğu ve bu alanda yaşanan zorluklar ele alınmıştır.

Karşılaştırmalı Eğitimin Tanımı

Araştırmalarda karşılaştırma yöntemini kullanmak yeni bir durum değildir. Karşılaştırma temelli araştırmalar yapmak doğa bilimlerinde de kullanılan bir yöntemdir. Yöntem olarak kullanımı oldukça eski bir tarihe dayanan karşılaştırma kavramının (Koehl, 1977) eğitim kavramıyla birlikte kullanımının ise çok da eski olmadığı görülmektedir. Karşılaştırmalı eğitim kavramının ilk kez 1817 yılında Jullian tarafından Fransızca dilinde kullanıldığı iddia edilmektedir (Brickman, 1960; Epstein, 2017). Bununla birlikte, Jullien'den önce, eğitime uygulandığı şekliyle 'karşılaştırma' veya 'karşılaştırmalı' kelimesinin ilk kullanımının 1763 yılında Louis-René de Caradeuc de la Chalotais tarafından kullanıldığı da iddia edilmektedir (Epstein, 2017). 1826 yılında ise "American Journal of Education" adlı dergide bu kavramın ilk kez İngilizce olarak telaffuz edildiği belirtilmiştir (Brickman, 1960).

Bu kavramın literatürdeki kullanımları incelendiğinde farklı tanımlamalar görülmektedir. Karşılaştırmalı eğitimi, ülkelerin eğitim sistemlerinde neler yaptıkları veya neler yapmadıkları; neyi planladıkları veya terk ettikleri; neyi değiştirdikleri olarak tanımlamak mümkündür (Noah, 1984). Kandel (1933) farklı ülkelerin eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı analizini karşılaştırmalı eğitim olarak tanımlamıştır. Anweiler (1977) da benzer şekilde, yaygın olarak farklı ülkelerin